

Kleine elementen

Steen

Steen komt in vele vormen voor in een historische tuin: in de vorm van muren, trappen, tuinbeelden, vazen en andere ornamenten. Het is waardevol historisch erfgoed dat functioneel of puur decoratief is. Het vestigt de aandacht op een bepaald punt of zichtlijn. Zo draagt het bij aan de beleving van de tuin.

Controleren

Stenen elementen moet je enkele keren per jaar controleren. Zitten er stenen los, is het niet te vies en zijn er geen barsten? Schoonmaken is een keuze, patina (geoxideerde laag) is een onderdeel van de beleving dus weeg van tevoren af of het schoonmaken nodig is. Bij het schoonmaken ga je uiterst voorzichtig en terughoudend te werk. Steen lijkt heel sterk maar is een kwetsbaar materiaal.

Reinigen/herstellen

Marmeren of natuurstenen beelden en ornamenten zijn vanwege hun poreuze materiaal kwetsbaar. Gebruik bij het schoonmaken nooit zuur materiaal zoals schoonmaakazijn, dit is kalkoplossend en tast het materiaal aan. Borstel ze af en maak ze schoon met water en groene zeep of Biotex.

TIP

Vogelpoep is zuur en kan natuurlijke en poreuze materialen aantasten. Verwijder dit met een borstel, water en groene zeep.

Betonnen tuinbeelden of ornamenten kunnen met een oplossing van water en maximaal tien procent chloor of bleek schoongeborsteld worden. Barsten in beelden moeten door specialisten worden gerepareerd.

Preventie

Tuinvasen en beelden bescherm je tegen kou en regen met een houten ombouw ('winterjas'). Deze goed geventileerde ombouwkasten worden in het najaar aangebracht en in het voorjaar weer verwijderd. Inpakken met isolerend materiaal als bubbeltjesplastic is verboden. Vocht moet juist kunnen verdampen, zodat het niet in scheurtjes van het materiaal kan vriezen.

Jaarkalender

Kleine elementen	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec	Materiaal	Opmerkingen	Frequentie
Steen			x												
Schoonmaken			x										Water, zachte borstel	Schoonmaakmiddel verschilt per materiaalsoort	Indien nodig
Controleren op barsten										x					
Beschermen tegen vorst			x								x		Kast, fleecedoek	Geen plastic, moet niet afsluiten	1 x per jaar
Herstellen													Door specialist		

Hout

Controleren

Het behoud van houten onderdelen is van groot belang om ornamentiek uit bepaalde periodes te bewaren. Houten elementen moeten minstens eens per jaar op rotte plekken en/of problemen met schilderwerk gecontroleerd worden.

Reinigen/herstellen

Geschilderde banken, hekken en andere houten voorwerpen berg je op in de winter. Maak ze eerst schoon met zachte zeep en een borstel. Na de winter kan het schilderwerk hersteld worden. Schuren, ontstoffen en ontvetten is daarbij essentieel. Net als het gebruik van de juiste verf. Rotten plekken krab je uit, waarna je het hout goed laat drogen. Behandel de bewerkte plekken met houtrotstopmiddel en vul de gaten met houtvulmiddel. Schuur, plamuur en zet in de grondverf voor je gaat lakken. Bij onbeschilderd hout reinig je het hout met groene zeep of soda. Voor eventuele bewerking met olie of beits laat je het hout eerst goed drogen. Twijfel je over de reparatie? Vraag een specialist om advies.

Preventie

De beste preventie voor houten elementen is schoonmaken en geschilderde voorwerpen goed in de verf te houden. Bij onbeschilderd hout is de keuze om dit te beschermen met lak, beits of olie. Het meest natuurlijke effect creëer je met olie, die helemaal in het hout trekt.

Jaarkalender

Kleine elementen	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec	Materiaal	Opmerkingen	Frequentie
Hout			x							x					
Schoonmaken			x							x			Water, borstel, groene zeep	Indien naar binnen: schoon de winter in	2 x per jaar
Controleren op barsten/rotte plekken			x							x					
Herstellen		x											Door specialist		
Verven	x										x	x	Verf, schuurpapier, kwast	Hout moet goed droog zijn	1 x per jaar

Metaal

Controleren

IJzeren onderdelen van de tuin, zoals hekken en liggers van bruggen, komen in bijna alle tuinen voor. Belangrijk is controle op roestvorming. Het ijzer schoonhouden met water, zeep en een zachte borstel is altijd goed. Bij erge roest is het goed te ontroesten en opnieuw te schilderen. Het reguliere onderhoud beperkt zich tot enige malen per jaar controleren: gaan hekken nog open? Is er geen roestvorming?

Reinigen/herstellen

Metalen hekken maak je één tot drie keer per jaar schoon, maar in stedelijke of kustgebieden wel twee tot vier keer. Gebruik een PH-neutraal reinigingsmiddel en gebruik geen krassende, zure, schurende of alkalische middelen. Zo tast je de coating niet aan.

Verroeste hekken kun je met een staalborstel van roest ontdoen. Na ontvetten met ammoniak schilder je opnieuw. Het is aan te raden om advies bij een specialist te vragen over de geschikte verf.

Een bronzen beeld of vaas krijgt na verloop van tijd een patina. Dit is passend bij de historische omgeving en hoeft dus niet te verwijderen. Een bronzen beeld schoonmaken doe je met een zachte spons en groene zeep. Eventueel kan het brons nog worden ingewreven met een blanke bijenwas.

Preventie

Schoonmaken is de beste preventie om te voorkomen dat metaal wordt aangetast. Een coating kan het metaal beschermen. Deze kan van lak zijn of van een vloeibaar, op wolvet gebaseerd product. Zo kan het water het metaal niet bereiken, waardoor er geen roestvorming kan optreden. Scharnieren kunnen preventief ingevet worden.

Jaarkalender															
Kleine elementen	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec	Materiaal	Opmerkingen	Frequentie
Metaal															
Schoonmaken			X										Water, zachte borstel		1x per jaar
Controleren op roestvorming			X												1x per jaar
Herstellen			X										Door specialist		1x per jaar
Scharnieren invetten			X										Vet		1x per jaar

Wet- en regelgeving

Houd bij beheer en onderhoud altijd rekening met de wet- en regelgeving met betrekking tot flora en fauna.

Veel planten en dieren zijn beschermd via de [Natuurbeschermingswet](#).

Zo mogen er geen werkzaamheden verricht worden tijdens het broedseizoen van 15 maart t/m 15 juli. Meer informatie: www.natuurindegemeente.nl

Gedragcode Natuurbeheer 2016-2021

De [Gedragcode Natuurbeheer](#) is een hulpmiddel voor de planning en uitvoering van natuurbeheer. Indien natuurbeheerders deze code volgen, kunnen zij reguliere werkzaamheden uitvoeren zonder in strijd te handelen met de Natuurbeschermingswet. Er geldt dan een vrijstelling van de verbodsbepalingen van de Flora- en faunawet en de beheerder hoeft geen ontheffing aan te vragen. Denk hierbij aan een kalender voor het omzagen van hout (niet in een bos) die aangeeft wanneer broedvogels, reptielen, amfibieën en planten kwetsbaar zijn.

Disclaimer

Het digitale Handboek Groen is een bundeling praktische informatie over het onderhoud van buitenplaatsparken en -tuinen. Het is een bundeling waarin niet alle visies zijn opgenomen en mogelijk ook visies door de tijd heen veranderen. Mocht u iets lezen of aangepast willen zien, kunt u contact opnemen met Landschap Erfgoed Utrecht.

De foto's in dit Handboek zijn aan ons vrijgegeven door www.helenesbeeld.nl. Dit beeldmateriaal mag niet verder worden verspreid, tenzij er uitdrukkelijke toestemming van de fotograaf is gegeven.

Colofon

Handboek Groen is een uitgave van Landschap Erfgoed Utrecht en kwam mede tot stand dankzij een bijdrage van de provincie Utrecht.

Tekst: Juliette Jonker-Duynstee

Redactie: Floor Tinga, Danielle Schalkwijk

Foto's: Helene Blaak

Coördinatie: Danielle Schalkwijk

Copyright Handboek Groen © 2021, Landschap Erfgoed Utrecht

info@landschaperfgoedutrecht.nl

Alle rechten voorbehouden

Handboek Groen is een uitgave van Landschap Erfgoed Utrecht. Niets uit deze uitgave mag worden vervoelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.